

Títol	<i>Pepa Soler Gonzalvo</i>
Any de naixement	1941
Temàtiques	Veïnat
Data i lloc de l'entrevista	Dimarts 18 de juny de 2024, casa de l'entrevistada
Equip entrevistador	Etnopèdia (Laura Yustas i Nelo Vilar)
Publicació en Natzaretpèdia	Divendres 26 de juliol de 2024
Enllaç	https://youtu.be/o7XMzEK9-Nk
Extracte	https://youtu.be/nm44o8VEDZw

Amb Pepa Soler vam gaudir d'una conversa preciosa, amb molta confiança, a partir de la seua història de vida. Voreu que hi ha molt d'humor però que també té les seues opinions crítiques sobre la història del barri i el seu compromís amb activitats culturals (el Grup de Lectura, per exemple).

El testimoni de Pepa ens permet conèixer de primera mà la vida quotidiana i les relacions entre la Punta i Natzaret, perfectament contextualitzades respecte del seu moment històric i social. Són relats que mereixen conservar-se i fer-se públics. Només podem agrair sincerament la seua calidesa, la seua complicitat amb nosaltres i el seu compromís amb el seu barri.

Sinopsi

Pepa Soler Gonzalvo (1941) ens parla amb humor i sentit crític de la seua experiència entre la Punta i Natzaret, amb històries molt singulars en, per exemple, l'àmbit del treball (l'estraperlo de tabac en què participava sa mare), l'oci en Natzaret i el Grau o la dura experiència de la riuada de 1957.

Transcripció

Vosté és Pepa...

Pepa Soler Gonzalvo.

Vosté és de la Punta.

Sí.

I en la Punta lo normal era que la gent tinguera un mal nom de família.

Sí, mon pare *Fiscalero*, perquè l'auelo venia del Fiscal. El Fiscal està per allà per la carretera de Sant Lluís, la senda de Sant Lluís i tot allò, per allà aquella part d'allà està el Fiscal. I m'auelo venia del Fiscal i li dien *el Fiscalero*. I per part de ma mare, *la Lussa*. No sé per què, però *Lussa* és.

Lussos [*lusitans*] són els portuguesos, però igual no té res que vore.

No, m'auela venia no sé si de Sogorb o de... per allà, era xurreta. Li dien *la Xurreta* tamé.

I era una família llauraora, la seua? Perquè en la Punta...

Mon pare sí. Llauraors sense terra, perquè tenia molt poqueta terra. Assoles pa casa, molt poquet. Però com ma mare treballava... Ma mare entrà als catorze anys a Tabacalera. I entonces ja hi havia un sueldo en casa i mon pare ja passava de la terra, animalets, teníem com una xicoteta granja... I això.

Bueno, les dones no solien cobrar molt tampoc...

Ma mare és que tenia bon càrrec. I molts anys: als catorze anys, entrà. Entonces els trienios que dia ella: "cobre més de trienios que de sueldo". Sí, la veritat és que jo en ma casa no sé que hagen passat mai... Això que dien de la postguerra... Jo he tingut la gran requetesort que en ma casa no s'ha passat.

Tenint terra...

I animalets. Encà mon pare regalava, perquè mes ties ho passaven molt mal i mon pare li dia a ma mare: "vaig a matar ahí uns animalets i els ho dones a les teues germanes". S'ajudava. En ma casa no s'ha passat... la veritat és que no. Tampoc hem segut de grans pretensions.

Fam no hi havia. Dinés tampoc solia haver.

No, no, no, de dinés res, però el dia a dia. El dia a dia, tindre pa menjar i ja estaves content. Ja no necessitaves res més. Pagar la llum, pagar el gasto de la contribució i ja no necessitaves res més.

I a escola a on anaven? Allà a la Punta hi havia...?

Bueno, jo he anat a la Sagrada Família, ma mare sempre m'ha dut a bon col·lege. I mon germà als Escolapios. Hem anat a bons col·leges.

Això no està en la Punta, això està...

No, no, jo anava al carrer Calatrava, allà... d'això d'ahí de València. Carrer Calatrava esquina Cadirers, era. Allí anava jo al col·lege, que ara en després el passaren a València, a la avenida de la Constitució. Allí passaren el col·lege de Sagrada Família que anava jo.

I vostés què anaven, cada dia?

Jo sí.

Com anaven hasta allà?

Pues jo venia caminant, que veníem molt bon tros, venia mitja hora caminant, alpegàvem a Natzaret, ahí agarràvem el tramvia i el tramvia hi havia una dona que tamé anava a una carnisseria que hi havia allí al costat del col·lege i ma mare li feia: "tu hasta que no entren en escola no... —perquè jo anava amb tres amigues més— hasta que no entren al col·lege no les dices", i ella era la que mos acompanyava. Abaixàvem ahí en el carrer la Pau i després se n'anàvem caminant hasta allà. Jo tot el això vell de València me'l conec de pe a pa tot, perquè ho he patejat molt. He estat molts anys allí.

I aixina va estar hasta el segon de batxiller, diu.

Hasta el segon. I en després ma mare diu: “pues tens que repassar”, i anava a casa de don Ramón, el pare de [Luisita \[Tamarit Borí\]](#), que vivia allí en l’horta.

“Flores”, els dien a ells.

Flores, Flores. Ramón Flores. Ahí anava. I ell me feia: “Pepita... —Ai, ma mare vol que vinga. — Què vols que te diga, Pepita?” —ara no me’n recorde de res, però ell feia: “Pepita, si saps com jo o saps més” [risses]. Jo feia: “És que ma mare vol que vinga, don Ramón. —Ai, pues filla, vine” [risses]. Aixina és, aixina.

Allí jo vaig fer el curs de ingrés, que és tot un curs, l’ingrés de batxiller, jo el vaig fer en tres mesos. Perquè les monges me digueren... les meues amigues eren majors i anaven adelantades, jo volia anar amb elles. I la monja li dia a ma mare: “mira...” —perquè jo allí estava a mitja pensió— diu: “mira, si quieres la dejas en verano aquí, que se saque —que se lo sacará— el ingreso, y el año que viene que empiece en primero ya”. I això vaig fer, el mes d’estiu el passí allí en les monges, jo les volia molt i me volien a mi molt, i en després ja escomencí amb elles. I al segon curs ma mare me digué: “prou. —Ai mare, jo que volia continuar! —No. Jo te necessite en casa”, i les monges li digueren: “¿Usted se lo ha pensado bien? ¿Usted se ha pensado bien lo que va a hacer?”. I ma mare diu: “jo sí que m’ho he pensat, jo la necessite en casa. [5 min.] Perquè jo vaig a treballar i jo necessite quan alpegue a casa tindre descans”. I jo després ja de major quan la tenia ací li feia: “és que he segut tota la vida una crià sense sueldo”. I ma mare me feia: “ai, calla, no me digues això! —I dic: T’ho dic!” [risses]. Una crià sense sueldo, aixina ha segut.

Clar, els fills eren també pa això, i les filles: treballar pa casa, tots a col·laborar...

Ma mare entrà a totes les nebodes les entrà en Tabacalera. A mon germà l’entrà en Tabacalera, a les meues cosines les entrà en Tabacalera. I jo volia entrar, i mon germà no consentí. “No, no, no, la xica en casa”; pues la xica en casa. Mon germà no volgué mai que entrara en Tabacalera. Mira, i en casa estiguí, una crià sense sueldo, que li dia després a ma mare [risses]. Pobreta!

L’any de naixement mos lo pot dir?

El 41, sense problemes! He dit els anys que tinc: 82.

Ma mare dia que els dolors no se veuen.

Treballar, després...

Jo no he treballat mai, digam-ho aixina. Jo li dia a ma mare: “sóc una crià sense sueldo”. I ma mare se ria: “no me digues això. —Jo dia: claro! Tu me dixaves en casa pa tu continuar treballant, i jo estar en casa atenent la casa i a la família”. Però la veritat és que he dut una vida bé. Després el meu home tenia un comerç, un xicotet comerç, quan me casí me posí amb ell a treballar allí amb ell, però molt poquet. Ho tinguérem que dixer perquè jo era massa bona pa estar en el comerç [risses]. Venien i volien que els ho donara a plaços i a mi me donaven llàstima i ho donava tot. I en després a l’hora de cobrar feien: “ay, es que no te puedo pagar”, i feia: “és veritat, pobrets, no mos poden pagar”, i el meu home diu: “escolta, mos se’n va la tenda. Si no poses més interés...”. Jo no aprofitava pa d’això.

Bueno, moltes dones diuen que no han treballat mai però...

Bueno, en casa.

No han parat de treballar, tot el temps de vida se treballava.

La prova la tens que quan una dona cau mala, la casa se’n va a pique. No treballem però sin embargo ho duem tot. O casi tot. Perquè ara ja ensenyen a la joventut, als fills, a que col·laboren. Però jo... els meus fills no m’han fet res. El meu fill és professor de Física i Matemàtiques. Sí. I el tinc en Dénia. La meua filla el meu home li digué: “el batxiller superior és

obligat. A partir d'ahí fes lo que te done la gana". I ma filla acabà el batxiller i li digué: "papà, prou. Vull treballar", i es posà en una òptica. I ara està ahí en el mercat, la panaderia del mercat és de ma filla. Volia un treball pa ella, o siga, ser ella autònoma. Però el meu home li digué: "obligat el batxiller. Una vegà tingues el batxiller fes lo que te done la gana". I ella tingué ganas d'acabar el batxiller pa enseguida posar-se a treballar. Bueno.

I eren molts germans en la seua casa?

No, jo tinc un... bueno, tenia un atre germà que faltà: Eduardo. Es llevàvem huit anys, ell major, ell muigué molt jove. I jo he tingut dos fills, fill i filla: Alexis és el professor allà; tots els dies a les dos i mitja me toca: "mamà, com estàs? —Igual com ahir, carinyo". Què te tinc que dir, si la vida és molt... és igual ahir com hui, que serà segurament serà demà igual. I ell a les dos i mitja quan ve de l'institut me toca: "mamà, estàs bé? Com estàs?". Jo li dic: "igual com ahir, carinyo". Ixa és la conversació que tenim [risses].

I això que dia de la tenda, com va ser posar-se a treballar en una tenda?

No, el meu home... son pare li posà una paqueteria, entonces díem paqueteria però era de tot: paqueteria, espartenyeria, perfumeria... lo d'entonces. I la veritat és que donàvem molt a plaços. I jo estiguí allí molts anys, hasta que me casí. I me casí i estiguí tamé uns quants anys, i donava a plaços, però és que después tenies que anar a cobrar-ho, perquè... molt mal pagaores... Jo no aprofitava pa d'això, perquè me donava pena, damunt [risses]. I se donàrem cómpter que o la dixàvem o mos arruïnava la tenda.

I estava ací en Natzaret?

Sí, a on està el... lo de l'Associació, allí precisament. És que ixes finques les va fer el meu sogre.

El seu sogre ací va construir moltíssim.

El meu sogre ací... Este matí ho pensava jo, té lo menos huit o nou finques fetes. I n'hi hagué una temporà que dien el problema de l'aluminosis, i ací al costat, que tamé la va fer ell [*al carrer Fontilles*], el 29 el va fer ell tamé, viu una cosina germana, perquè jo quan me casí me posí ací al costat, i en después vaen fer esta finca i el meu home volgué passar-se ací. I jo no m'agradava, [10 min.] però diu: "mira, tens vista al port, un piso assoles, un piso gran...", —aquells tamé eren grans i bonicos—. Bueno, al final me passí. I una cosina meua que viu allí diu: "Pepa, tenim un problema en la finca, tenim aluminosi", i jo dic: "de eso nada, cariño. —Diu: ha vingut un arquitecto, mos ho ha dit. Diu: hi ha clavills, i és aluminosis. —Dic: no, no, no, no, mira: el meu sogre sempre ha gastat el mateix cement. Tota la vida. I entonces Natzaret totes les finques tindrien aluminosis. Que vos ho miren ben mirat un atre arquitecto", i justet: eren ell assentament de la finca. Claro, la finca ací estem en un puesto de molta humitat. I per el temps se fan grietes. I jo dic: "mireu-ho ben mirat. —Diu: és que mos costa molts dinés, hi han moltes grietes. —I jo dic: mireu-ho ben mirat", i justet. Era l'assentament. Perquè si no mig poble tindria aluminosis". El meu sogre no se va fer ric perquè ell tenia... no sé si eren quatre treballaors, i quan se jubilà com el meu home no volia seguir, entonces s'estilava fer... el constructor, quiebra, suspensión de pagos, declarar-se en quiebra. I el meu sogre dia que tota la vida treballant estos xics amb ell, no, això no ho volia. Tingué que vendre el patrimoni que va fer en vida pa pagar els treballaors. I dixà els treballaors tots molt ben col·locats, però que ell dia que volia dormir per la nit tranquil. I aixina va ser, perquè el meu home no volgué continuar-ho...

Els eren Tatay de apellido.

Tatay. El meu sogre Tatay Alfonso. El meu home Tatay Esteve.

M'ha dit Maite [Biosca] que el seu carrer, que és el carrer Sech...

Per allà a on viu ella? El Sech era el meu sogre. És l'apodo. El Sech. I al meu sogre li feia molta gràcia perquè tenia, a l'atra auela, uno era el Sech, i l'atre els dia "els Pardals". I ell dia: "mira, tinc els auelos del Pardal Sech" [risses], això li feia molta gràcia a d'ell, això li feia molta gràcia a d'ell. Perquè l'auelo d'una part i l'auelo de l'atre. El Sech, era. El Sech era per la part del meu sogre.

La Comunió i això en la Punta la feien...?

No, jo... i me casí en la Punta tamé. Tenim una iglésia divina.

La "catedral de l'Horta".

Sí, la iglésia preciosa, i la comunió allí. Jo me vinguí a Natzaret quan me casí. Clar.

Luisita tamé se va casar i se'n va vindre. Però ella és de la Punta però de carracuca!

Sí, ella és de la Punta. Jo tamé, però jo en la Punta he estat poc. Perquè primer al col·lege. En després ja me posí... perquè als catorze anys me posí de núvia del que després era el meu home. Ja me'n vinguí pac a Natzaret, i en Natzaret tampoc coneixia molt. Però en l'horta poc tamé. He estat poc. Per el veïnat.

I la vida allí tamé seria molt diferent a la d'ací, per això que mos dia abans, que...

Venia a Natzaret... me mudava [risses]. Com si vinguera Déu sap a on... Allí no hi havia res: no hi havien tendes, no hi havia res. Tenies que comprar... Ma mare quan venia de treballar parava ací a Natzaret, o anàvem al Mercat Central, i ella... Ma mare allí teníem de tot. Perquè allí vamos, li feia falta una cosa no podies anar a la tenda del costat, allí no hi havia res. Però ja te dic que ma casa gràcies a Déu no s'ha patit... No s'ha derrotat, s'ha ajudat molt al bàrrio, perquè un bàrrio tot gent pobra... Ma mare ajudà molt, perquè... He viscut bé, sense derrotar però la veritat és que jo no he passat necessitat de res. A mi m'encantava anar-me'n al centro, i mon pare sempre me feia: "endus-te dinés. Això no vol dir que te'ls tingues que gastar. Però sàpies que si necessites tu sempre dinés en la butxaca", i això feia. "Tu sempre endus-te dinés, perquè no saps mai en què te pugues vore, però procura no gastar-te-los tampoc". I això li feia. La veritat és que en ma casa no s'ha patit, ixa és la veritat. No s'ha derrotat ni s'ha viscut... de treballaors però bé. A la nostra manera bé.

Ací a la gent del barri li preguntem per les riuades aquelles. No sé si va arribar a...

Hombre, i tant.

A la Punta va arribar...?

Claro! A ma casa no, ma casa tot el bàrrio vingué a ma casa, perquè ma casa estàvem un poquet en alt. [15 min.] I estava tot inundat i la zona nostra, un barriet que vivíem allí els del restaurant Garrofa, que eren cosins nostres, són cosins... En ma casa estava un poquet en alt. I allí vingueren... bueno, tot el bàrrio venien allí, a dormir i tot. Als animals els dugueren allí a ma casa... Un desastre molt gran.

Com una mar...

Sí, sí, un desastre molt gran. I allí venien tots, allí en ma casa mira, com estava en alt com podíem allí s'apanyàvem. Era la única casa que n'hi havia... que estava seca, digam aixina. Les demés estaven totes baix l'aigua. Barraques i tot, un desastre molt gran.

En l'horta s'ho enduria tot a la mar.

Tot, tot, tot. Hasta que aurigueren un camp pa que ixquera... allí el mur pa que ixquera d'escorrent... se n'ixquera l'aigua pac a la mar.

Jo lo que he sentit contar és que va estar dies baix de l'aigua.

Sí, sí, inundat, claro. Hasta que aubrigueren, anaven aubriguent murs que hi havien. Ací en Benimar tamé hi havien uns murs i tamé els tiraren els murs pa que l'aigua anara eixint a la mar. Un desastre molt gran, molt gran.

En tot València estaria enfangat però ja sense aigua, però ací encara estava... una setmana...

Un desastre. Ací el meu home, com son pare era constructor tenia botiquí, i el meu home curava... anaven allí a que els curara. El meu home sí, dalt de casa... ell vivia en este carrer al número 25, al primer piso allí vivia, i anava, diu: "me se feia cola curant a...", xicotetes ferides, cosetes que podia curar ell, perquè era l'únic que tenia arreglos pa curar.

Luisita mos dia que la duien... en carro la duien a tots els puestos perquè ella anava en bicicleta però no podia anar en bicicleta ixos dies.

Un desastre molt gran.

I tamé lo que mos han contat és que no va haver ajuda. L'ajuda no va arribar hasta la Punta.

No.

La gent que es busque la vida.

Ací venia... jo me'n recorde de un helicóptero allí en la mar, que antes teníem platja. Teníem la platja que mos la llevaren. I allí a la platja, que pa mi... "ai, el helicóptero que parava". I mos donava formatge. I caixes de llet en pols. Pots de llet en pols, això me'n recorde jo de haver anat a la platja a agarrar-ho, i formatges. Això és lo únic que mos...

Hi ha un vídeo d'un helicóptero que jo crec que diu algo de Natzaret, sí.

Un helicóptero venia i mos... el veíem i enseguida se n'anàvem tots corrent a la platja a vore lo que mos tirava. I mos tirava això, me'n recorde de llet en pols, pots de llet, i formatges. Això és lo que mos tirava.

Això vindria d'América, no?, perquè també a les escoles...

De que vinguera no ho sé, però me'n recorde d'això, de que... d'anar, que mos pares me feien: "nena, que ve l'helicóptero, veges si pots agarrar algo", i anava i... perquè a ma casa menjaven tots, allí. Persones molt majors ja, pobres, que s'havien quedat sense res. Va ser un desastre molt gran. Una negligència molt gran. A l'aigua no li pots tallar mai el seu curs. És igual com... [risses] ahí que han fet tot lo de la Ciudad de las Ciencias: i és el curs natural de l'aigua! La primera vegà s'inundà tot: el Palau de la Música s'inundà! Diu: però si és el curs d'ella! Hasta que ho tallaren allà dalt, el tallaren i ja el desviaren, perquè el cauce este és grandíssim, preciós. Però si allà no el tallen l'aigua busca la seua caiguda.

Vosté mos dia que la seua sogra li contava la història de... Què li contava?

D'ací de Natzaret. Mira, me contà —no sé si açò serà...—. Ací en Natzaret en el carrer Major n'hi havia una ermita. Una ermiteta. Entonces n'hi havia una carnisseria que se dien les Bisquetes, que eren quatre germans, soles se'n casà u, els demás tots solteros. Riquíssims, bueno mig poble era d'ells. Entonces eren molt d'iglésia, i digueren —segons m'ha contat ma sogra— digueren: "en vez de l'ermiteta perquè no, en este solar tan gran, fem la iglésia?". Entonces la Iglésia que és molt lista digué: "pues bueno". El meu sogre va fer una finca ahí a on estan els Maños, en el carrer este d'allí davant que estan els d'això dels Maños, ixa finca la va fer el meu sogre, i entonces digueren: "allí fem un altar pa que vagen celebrant la missa ahí hasta que fem la iglésia en el solar este d'allí al cantó". [20 min.] Ixe cantó era d'ahí de les Bisquetes estes, entonces la Iglésia ho pensà i digué: "havent una plaça tan hermosa, per què tenim que fer la iglésia ací? Anem a fer-la en la plaça". I se quedà el solar la iglésia. I mos posà la iglésia al mig de la plaça. La plaça era de tots. I ell se quedà totes les plantes baixes i els primers pisos. La Iglésia. Les Bisquetes consentidores, perquè claro... Elles eren molt de la

Iglésia i els venia molt bé tot això. Però la Iglésia mos... Ella donà el solar pa que feren la iglésia allí, a on després estava el Banc de Santander crec que és. Allí. Totes les plantes baixes ixes... o siga, la finca, entones no hi havia finca, era un solar. Ella volia que feren la iglésia allí en ixe solar. I s'ho pensaren bé les autoritats i digueren: "pues tenint una plaça tan hermosa, la iglésia la podem fer més gran". I el solar pues se'l quedaren. Aixina és. Una història bonica.

Jo ma sogra m'agradava molt perquè ella se sentava ahí i, li agradava a la dona parlar i a mi m'agradava sentir-la, i ma mare a vegades feia: "què romancera és!", i jo dic: "mare, calla, que m'està contant la història del seu poble. Calla!". A ma mare li donava ràbia [risses]. Sí, la meua sogra m'ho contava perquè jo li preguntava i m'agradava molt sentir-ho. I aixina com ella m'ho ha contat tant ho conte jo ara. Perquè ho ha contat moltes vegades, això de la iglésia ho ha contat, pa que ho sàprien tots [risses]. Que la iglésia està ahí al mig perquè les Bisquetes vulgueren. És de veres.

A mi no m'importa dir-ho, perquè jo no faig mal a ningú diguent-ho. I és que és la veritat. Jo crec que no faig cap mal diguent-ho, que s'entere tot quisqui [risses].

Ixa és la carnisseria que tenia dalt una escola? O no, o és un altra?

Sí, ixa és. Les Bisquetes. Eren quatre germans. Una se casà... la única que se casà, Concha, se n'anà a Pinedo. Els demés que una carnisseria era una maravilla.

Ixe edifici... no sé si està protegit, però bueno... és com modernista... però l'interior...

El xicon este no l'ha tocat encara. Suponc que per el temps ho tocarà, perquè una vegada dins de ta casa... No ho sé, si a lo millor necessita un arquitecto pa que li ajude...

Lo bonico és dins, que té un mostraor, com antigament tot de pedra, molt bonico. I té un arco allí... jo me'n recorde anar a la carnisseria a comprar i jo me quedava meravillà mirant tot això. Perquè además lo que és el arco allí tenien un ganxo, i d'allí penjaven els animals morts. Allí, oberts... a mi me llamava l'atenció. Jo una xiqueta, i pa mi això era... Sí.

Per ahí també se contaven moltes coses de quan la guerra, que vosté no havia nascut, però no sé si li han arribat a contar tamé històries de com va ser la guerra en la Punta i en Natzaret.

D'això la veritat és que... mon pare estigué en la guerra, els meus sogres tamé, claro. La seua edat tots estigueren, pobres. Patiren molt. Però no...

No contaven.

No. De la guerra no contaven res, pobres. Que han patit molt, molt. Que menjaven burro, el que menjava. Això tenia... qui menjava carn era burro lo que menjaven. Han patit moltíssim. Venien... jo me'n recorde que ma mare dia: "ai, quan vingué pobret, ple de polls... tota la roba escaldà, suà, venien... Tot de misèria, tot, pobres". Però no... Jo naixquí en el 41 que era la postguerra. Mon germà sí que nasqué en la guerra, i el meu home tamé. El meu home se n'anà... el meu home i la sogra se n'anaren a Xest. Que el meu sogre en Xest tamé va fer una finca. Preciosa, al costat de la iglésia, jo no sé com no el decapiten, perquè la iglésia de Xest és preciosa i el meu sogre va fer al costat mateixa una finca modernista. Jo no sé com no el decapitaren. Perquè no li pegava ni amb cola. Ara no li ho hagneren permitit. Però entones li ho dixaren fer, i allí està la finca, allí està que se veu. Tota una fatxà de cristal tot. Pa aquella època era una maravilla, però no li pegava al costat d'una iglésia tan bonica.

Això la responsabilitat és de l'arquitecte, no del constructor.

El arquitecte era uno que havia estat en guerra amb el meu sogre, perquè el meu sogre sempre tingué el mateix arquitecte, i era un home que va ser companyero en guerra del meu sogre. [25 min.] I era un home que tots els pisos que va fer, tots ho diuen, no tenen gran passillo, està molt aprofitat. Un arquitecto, sí, que estava tot molt aprofitat. I va fer la finca allí, una finca

que... molt moderna, molt bonica, però no li pegava [risses]. Que quan la veïen els veïns feien: “¡este valenciano lo que ha venido a hacernos aquí...!”. Allí està la finca [risses]. Que se veja. Pues tot això.

I com era la faena que feia sa mare en Tabacalera?

Feia primer els puros a mà, era tot manual. Les d'això [*les fulles*] del tabaco els llevaven les vetes i feia puros a mà, tot manual. Després ja se posaren les màquines, les meues cosines quan entraren ja estaven les màquines, que no sé quants cigarros traïen per minut, bueno, una... Però ma mare era fer puros, manual tot. I després anava tamé a l'estraperlo. Anava a Alboraià, que en Alboraià n'hi havia tabaco, i la cridaven i el fin de semana se n'anava a fer puros a Alboraià, pa guanyar-se algo més. Anaven dos o tres amigues i se passaven el fin de setmana...

El estraperlo de puros és conegut, però no sabíem que anaven dones a treballar...

Sí, sí. Allí tenien el tabaco, tenien les fulles, les tenien seques... això se seca i anaven dos o tres amigues, cada una tenia la seua missió: una era pa llevar les hebres que... els filaments ixos; ma mare era la que feia puros. Tenia una gràcia pa fer-los... Sí, sí, sí, ma mare alpegà a l'estraperlo.

Si hi havia estraperlo i damunt eren professionals...

Sí, sí, sí, sí. I t'ho demanaven. T'ho demanaven, feien: “vosatros... —I ma mare feia: Jo sí, jo el fin de setmana vaig i faig puros”. Se guanyava un extra, pues això que tenien. I no... bueno, no sé si estaria penalitzat o no, jo no ho sé.

Mosatros vam entrevista a un home que era llaurador [[Isidro Martínez, memòries d'un llaurador](#)] que mos va explicar tot el tema de l'estraperlo, el cultiu del tabaco... però no coneixíem ixa part, que els puros no els feien ells en casa, tenien que buscar a algú que...

En Alboraià se cultivava molt de tabaco, en ixa zona d'allí.

En tota l'Horta; este que parlem mosatros era de Montcada. Ell mos contava la part de cultiu, de com se banyava pa que pesara més, quines parts se quedaven pa...

És que el tabaco el dices penjat en cambres, pac a baix, entonces pa que perga tota la humitat, i se queda molt tieso. En després pa treballar-lo tenen que humir-lo pa poder-lo treballar, perquè si no està molt tieso i se trenca. Entonces això se quedava molt flexible, i ma mare és la que feia els puros.

Vam entrevistar també un forner de Foios [[Paco Plasencia, del Forn Vell](#)] que mos parlava que en el seu forn duïen els purets per a secar-los, i aprofitaven... La primera fornà del matí era pa'ls puros, després ja torraven el pa.

Pues faria olor, no? Algun método tindrien.

Este home dia que els dinés els traïen de l'estraperlo, que de coure pa o de coure les cassoles a les dones no traïen...

D'això no traus una perra. I de l'estraperlo... jo sé que ma mare... bueno, això ho dia ella, diu: “me n'anava... a ton pare no li venia bé que me n'anara, però jo me n'anava”. Se n'anaven tres o quatre amigues, però a mon pare li venia molt mal: tota la setmana treballant i el dumenge tamé. Perquè antes treballaven dissabte i tot. Antes dissabte, ara se queixen de les hores i antes... I a escola tamé, s'anava dissabte i tot. Jo eixia el dissabte a mig dia, ma mare venia a buscar-me allí al col·lege i jo eixia amb tres o quatre bandes: de buena conducta, de aplicació,

de urbanidad... Sí, eixia tota plena... les meues amigues tenien una ràbia!, i dia: “pues mira, porque me lo merezco”. Eixia amb tres o quatre bandes, sempre [risses]. Eixia més carregà de bandes! Sí, me’n recorde, i anava jo més pagà amb les meues bandes!

I d’allí ja me’n dixí, después ja anava a don Ramón. Per ma mare, feia: “pa que no se te perga lo que has adeprés”. Però el pobre home dia això: “Pepita, hija...”. Parlava el castellà. Li parlava a la dona de vosté. El pare de Luisita, els pares se parlaven de vosté. A mi me feia una gràcia, vore a la dona que li parlava a l’home de vosté... “Usted, don Ramón”, li dia la dona. **[30 min.]**

De “don Ramón”, además!

Don Ramón: “Usted, don Ramón...”.

Això no ho havia sentit mai tampoc..

I Luisita no vos ho ha contat?

No, no. I mira que xarrem amb ella!

Pues Luisita sos pares se parlaven de vosté.

Als pares sí: jo a ma mare encà li parle de vosté.

Ah, jo no [risses]. No, jo de tu. Pues si veieu a Luisita li ho digueu: “hem entrevistat a Pepita”. Sí. Jo l’aprècie molt a Luisita.

Lo que mos ha contat antes de la Punta...

De la ZAL? Això és que mos ho han robat. Perquè mos ho expropiaren pa fer lo del Port i això no... Des d’un principi jo ja veïa que això no seria pa’l Port. Además jo dic: pa’l Port? Si volen agarrar mira si tenen platja hasta alplegar a Mallorca. Que és lo que han fet. Que és lo que han fet. És lo que han fet. I l’horta ixa se l’han quedat ells. Perquè és que la urbanitzaren. Jo ja no ho he tornat a xafar, lo que mos llevaren, a on jo tenia la casa, ja no ho torní a xafar. Però mon germà sí que anava moltes vegaes. Me feia: “nena, han posat llums, i han fet aceres”. És urbanitzat, ja te dic, jo no ho he vist mai, però mon germà, pobret, que passejava molt per allí ho dia. Diu: “no sé, pa contenedors. És que no sé jo lo que han fet ací, pa contenedors, jo no tinc ni idea”. Claro, ells duien ja un atra idea, segurament. I ara hem recibit una notificació que pa’l divendres a les set i mitja ahí en lo que és el edifici del Mar Azul vindrà García Trevijano, que és el que ha dut tot lo de l’horta, ho ha dut tot ell, a explicar-mos algo. Jo dic... Una vegà, Maricarmen Soler, que és la que ho du tamé, això, ja me digué a mi: “Pepita, això no s’ha acabat. —Jo dic: què vols que te diga? —Diu: No, no s’ha acabat. Diu: Ahí com no han fet lo que digueren, ahí n’hi ha molt encara. I jo crec que quan el home este ha agarrat atra vegà les ganes de continuar és perquè vorà ell que algo se pot traure. Divendres anirem a vore què diuen.

Les expropiacions se van pagar correctament o...?

No, no. Se pagaren molt poquet. Se pagaren molt poquet, molt poquet molt poquet.

Allò se va declarar il·legal, además, la zona esta.

Sí, sí, se pagà molt poquet. I mos donaven cases, el que volia agarrar casa, però la casa no te cregues, que... unes cases molt mal construïdes, i les donaven al cap de no sé quants anys. La majoria d’ahí tenien segon vivienda, perquè tenien als fills o algun familiar que se n’anaven, o.. En Pinedo els vaen alquilar algun piso... Però és que les casetes també valien un dineral, jo no

me la quedí. Perquè a mi me corresponia una caseta, però no me la quedava, perquè era una hipoteca pa no sé quants anys... Que no, que a mi no me feia falta, però els meus familiars moltes persones se l'han quedat i la casa és una ruïna. És una construcció horrorosa i una hipoteca pa no sé quants anys. Vamos...

I a on estan, ixes cases?

Estan ahí raere, davant de la iglésia de la Punta, per allí. Un bàrrio que han fet gran. Bueno... un bàrrio tot de damnificats de la ZAL. Però les cases horroroses. Fatal, fatal, fatal. Era dúplex, planta baixa, piset, i un corral, totes tenen lo mateix, totes són iguals. Però tot molt xicotet, la planta baixa no té habitació, soles té comedoret, la cuina i un vàter. I dalt té tres habitacions però tot molt xicotet, molt reduït. Jo com estic acostumbrà a vore-ho tot tan ample... però allí tot molt xicotiuo, i molt car. T'ho quedaves, una hipoteca pa no sé quants anys, que estaran pagant-ho encara, clar. I lo que mos donaren allí, jo sempre ho dic, és que no mos ho expropiaren, mos ho robaren. N'hi hagué personal que li vingué bé, perquè hi ha persones molt majors, ja no treballaven la terra i els herederos pues lo que els donaren els vingué bé. Però hi havien moltíssimes persones que vivien de la terra. I a ixes persones les arruinaren per complet. Perquè els llevaren la terra que era el seu medi de vida, i què fem?

També hem sentit dir que hi havia molta diferència entre lo que pagaven a uns i a altres [35 min.] en funció de a on estiguera la terra, no? Si estava més prop de la carretera...

Mira, ací n'hi ha una part que és Moreres. Ahí super riquíssims, siguent terra de l'horta igual com la nostra. I la nostra de la iglésia pac allà fatal, un preu fatal. I açò d'ací de les Moreres, vamos... I lo que han fet ahí, han fet un Manhattan ahí. I ahí no s'ha acabat encara, això és un poble nou lo que han fet ahí. Però allí en l'horta fatal. Jo sempre ho dic: no mos ho expropiaren, mos ho robaren. I com no hi havia unió... Perquè n'hi havien moltes persones que eren herederos i els importava tres pitos això. Arreplegaven dinés i s'ho dixaven, i ja està. Però molt mal. I ara pues no sé si traurem res. Bueno, quan s'ha posat atra vegà el això, ara voldran traure. Ell s'endua la seua part, clar, normal, no anava a treballar por amor al arte. Era normal que s'ho endugueren. Però ójala tingueren que tornar a pagar. Bona senyal, senyal que mosatros tamé cobraríem. Però no ho sé... El no ja el tenim. I si mos paguen encà no serà demà, no sé si jo alplegaré a vore-ho, però tinc herederos. Tinc herederos, que ho agarren ells. Perquè estes coses van molt esplaiet, però bueno, bé és que escomencen a merejar-ho. Pues tot això.

Una curiositat que ho hem parlat abans, però... vosté sap això de posar-li el nom, el malnom del sgre al carrer? El carrer del Sech, vosté sap com es decidix això?

Això tu ho tens que proposar a l'Ajuntament, i és l'Ajuntament el que...

Clar, això ho fa la gent del poble, la gent de Natzaret vull dir...

—L'Associació de Veïns, a lo millor.

Entonces en aquella època no n'hi havia associació de veïns. En la època que se posà aquell carrer. Això se sol·licita a l'Ajuntament i t'ho concedix. Perquè entonces no estava l'Associació de Veïns, és molt més raere.

Bueno, des de l'any 76 o 77.

Però és que allò fa molt, allò està... Jo quan me posí a festejar amb el meu nóvio jo tenia catorze o quinze anys i ja me llamava l'atenció, perquè jo feia: "mira, el carrer de ton pare", i

feia: “no, no és de mon pare, és el apellido dels auelos”. Perquè jo feia: “mira, a ton pare tamé li han fet ahí un carrer”, i feia: “no, això és l’apodo dels auelos”.

I com se van conèixer, vosté i el seu home?, si no és indiscreció.

No, no ho sé, jo era molt locatis [risses]. No ho sé, me figure que era... ací estava lo del Mar Azul, ahí. Ahí feien ball, i anàvem allí... No me’n recorde... Donà la casualitat —i això sí que és casualitat— que un companyero seu dels Maristes estava que hi havia... tenien una dona que els cuidava, perquè el pare d’este xic era un jefazo de Hidroeléctrica. I entonces tenia una xica que crià als huit fills, eren huit germans, estos. I vivien en València, però la crià se’ls enduia a l’Horta, perquè tenien una barraca i els xiquets ahí disfrutaven, i jo me vaig fer amiga de uno d’ells, d’Antonio. I entonces mira per a on els dos amics se varen conèixer allí, i digué: “mira, pues...”. I ja me dixí a Antonio i me quedí amb Germán [risses]. Tota la vida.

Els pobles solien tindre un puesto a on anaven a passejar els jóvens...

Anàvem allí, en estiu anàvem allí i en hivern pues al cine. Al cine anàvem, no teníem ningun puesto pa reunir-se. Anàvem al cine. Anàvem al cine i, com jo sempre he anat amb el nóvio raere, i ma mare venia a buscar-mos ací, en lo que era del Xufero, la parà ixa del Xufero, ahí venia ma mare a buscar-mos. A mi i a ma cosina i als dos nóvios. Al meu home li donava una ràbia [risses]... Però és que des de Natzaret hasta a on jo vivia n’hi havia mitja hora caminant. N’hi havia bon tros. Mosatros veníem... la carretera era de... com entonces, carretera de terra, amb uns clots!, que quan plovia uns xarcos... Mosatros veníem amb botes d’aigua [40 min.] i a l’entrà de Natzaret allí darrere hi havia un canyar i allí se dixàvem les botes d’aigua i se posàvem sabates. Pa no entrar al poble amb botes d’aigua o totes les sabates totes empolegades. Sí, allí se dixàvem les botes o les sabates velles, i la carretera aquella al principi mon pare i un atre veí la varen asfaltar, que li digueren, a l’alcalde de la Punta li digueren: “mira, que les xiquetes van pobretes i alpleguen a Natzaret fetes un asco”, i digueren: “mira, si voleu vosatros arregleu-ho”. I entre mon pare i un atre veí, en el carro duien arena i duien grava i ells arreglaven la carretera. En después ja l’asfaltaren, però molt més después. Però primer l’arreglaren mon pare i l’amic. Pa que la juventut arribàrem a Natzaret en condicions, perquè n’hi havia cada xarco i cada clot que... en hivern aigua i en estiu pols. I mosatros féiem això: dúiem, en una bolseta, dúiem sabatetes mones i quan alplegàvem allí a Natzaret en un canyar que n’hi havia, allí al canyar se dixàvem les velles i se posàvem les botetes o les sabatetes que tinguérem...

Mosatros hem vist fotos amb unes sabates precioses, i pensàvem: amb els camins que hi havia com les mantenien tan netes? Però això no ho sabíem, ni idea.

Sí, sí. Per lo menos mosatros féiem això. Mosatros se canviàvem allí, i dins del canyar se dixàvem les botes [risses]. No mos les tocava ningú, claro. Mira.

Jo he sentit parlar ací que hi havia gent que dia que els jóvens anaven al Pont d’Astilleros, no sé si vosté ho haurà viscut això o... no sé si és anterior o posterior.

Al Pont d’Astilleros? És fàcil.

Igual és anterior, pot ser, perquè jo crec que parla Castaño inclús.

Mosatros anàvem tots els dumenges al cine. Això sí. Al cine... n’hi haven dos cines, después tamé se n’anàvem a València... Els dumenges al cine, i a passejar la veritat és que... En estiu allí al Mar Azul hi havia ball, anàvem allí. Quan feien la Fira de Juliol, que tamé n’hi haven... d’açò pa ballar, com se dien?... Entonces n’hi haven... no me’n recorde ara. De les falles i tot això...

Com unes carpes?

No eren carpes, era tot a l'aire, però... no me'n recorde com se dia. I anàvem allí tamé a ballar. A mi és que m'ha agradat molt ballar, i al meu home no li agradava gens ballar. Dic: "i tu pa què venies al Mar Azul, si no t'agradava ballar?". Ell feia: "balle pa no dixer-te assoles, però saps que no m'agrà", i jo dia: "ui, pues no haver vingut al Mar Azul, que allí era pa ballar".

I a on anaven al cine?

Al Grau. Estava el Cine Levante i tamé anàvem a València. Ja quan estàvem un poquet millor ja en vez de quedar-se ahí en el Grau. En el Grau n'hi haven dos cines, estava el Levante i el Lírico. Ahí n'hi haven dos cines, en la mateixa avinguda del Port. Però en después ja agarràvem el tramvia, que entonces era tramvia, i se n'anàvem al centro. Perquè el entonces nóvio no aguantava dos pel·lícules. I se n'anàvem a vore una pel·lícula d'estreno. Que segun, si s'acabava molt tard jo feia: "jo tinc que estar a les 10 en Natzaret", i feia: "veges tu ta mare", i jo dic: "lo siento, però tenim que estar a les 10 en Natzaret". Moltes vegades se dixàvem mitja pel·lícula perquè jo a les 10 tenia que estar ahí, ma mare mos esperava. Segun quan escomençava la pel·lícula o si era la pel·lícula llarga...

Al Grau com anaven, des d'ací?

Des d'ací anàvem en tramvia, antigament en tramvia. En estiu el tramvia duia "jardinera", que m'encantava... La jardinera, m'encantava. I pegava la volta allà en el Mar Azul. Sí, estava l'estacioneta esta que n'hi ha ahí... per ahí pel pont d'Astilleros l'estacioneta que n'hi ha... Ixa duia personal de València a la platja, perquè teníem una platja preciosa. I la platja mos la llevaren. Una platja divina. Divina divina, una arena bueníssima. I la platja la llevaren. Barata res, mos digueren que mos donarien... no ho sé, el parque, no sé lo que... a canvi, però res. Com la platja res. No me'n recorde quin alcalde va ser el que vingué ací... Va fer varies reunions, i al final la llevà. Jo crec que estes persones quan tenen ja programat una cosa, per moltes reunions que faces, ells ja tenen programat. Et dixen parlar, et dixen que t'expresses, però... ells ho tenen ahí. Això és lo que pense.

Hi han molts interessos darrere...

[45 min.] Pues no n'hi hava ahí...! Tot el Port, tot això era del Port. La platja era del Port, però és que tot lo que han fet era del Port. I mitja Natzaret... en el puesto a on viu Maite això tamé era del Port tot. Això era tot del Port, zona portuària. Hasta fa poc, no fa molts anys, no, que els ho han concedit. Tot això tot era d'ells.

Ací en Natzaret els seus fills van nàixer a casa?

No, els meus fills nasqueren els dos en la Cigüeña. La Cigüeña està en l'Alameda, que ara és de... una cosa oficial, però entonces era la Cigüeña, i nasqueren els dos en la Cigüeña. Però una cosina meua que el fill és més jove, nasqué en casa. Encara en naixien molts en casa. El meu home no volia mai en casa, dia: "no, no, no, a vegades venen mal donaes", i nasqueren els dos en la Cigüeña.

La Cigüeña era molt coneguda, molt popular.

Sí, la veritat és que...

I de tots els pobles i tot això venia gent.

A la Cigüeña, sí. Fet per mongetes. I allí nasqueren els dos.

I amb l'Associació de Veïns vosté ha tingut alguna relació?

No, jo quan fan reunions i això vaig, però la veritat és que no. No sóc tampoc molt de... Estic en lo de la lectura de... el Club de Lectura, estic al Club. Que hui ho he preguntat a la bibliotecària, jo dic: "quan tanqueu? —Diu: anem a tancar per la vesprà, diu, però per el matí encara estem. —Dic: és que el llibre que me donàreu que és hasta octubre ja l'he llegit, i no vull tindre-lo en casa, vull tornar-vos-el-ho. Sí, sóc del Club de... Però la veritat és que... la meua veïna que tamé és, me sol dur el llibre i tampoc solc anar. Perquè... allí, no sé, no... jo crec que allí no me sé explicar bé, i a mi m'agrà sentir. Lo que parlen i tot això m'agrà molt sentir. A vegades me fan: "Pepi, habla. —No, yo de oyente" [risses]. Sí. Però vamos... Continue perquè és una cosa molt bonica, no volguera que se perguera. I jo dic, és que si no li fem cas alpegarà un dia que dirà: pa què ho volem? I aixina la veritat jo crec que a la biblioteca poc de personal s'acosta a d'ella. És una pena. Perquè tenim coses molt bones, però... I jo sóc d'ixes que dic: jo no aniria, però vaig pa que no s'acabe. Sí, sí. No, és una cosa que tenim molt bonica i n'hi ha que conservar-la. I si... jo dic: si tots diuen de no anar alpegarà un moment que diran: "pa què la tenim oberta, pa estar ahí dos persones pagant-li un sueldo si no va ningú". Jo sóc de les que... n'hi ha que conservar-les, encà que no vaja jo [risses].

Si hi ha alguna cosa que pensa que ens hem oblidat, alguna cosa important.

Jo crec que vos ho he contat tot lo que sé, poc més o menos. Me dóna la il·lusió d'ensenyar-vos això. Que ho traguí perquè tinc una coixinera, conforme la tenia de l'horta, de tota la vida...

Claro, les coixineres!

Açò és tal i com ho conservà mon pare, i açò ve de guerra, això és lo que mon pare tenia de guerra. Això. No sé ahí dins, perquè jo no ho mire, después posarien recibos i tot això. Jo d'ahí no toque res però no vull tirar-ho. Això és el saquet que gastà mon pare en guerra. I això són escritures, mira tu tot lo que n'hi ha! I en este saquet ve de l'horta, ve en este saquet. I jo li dic a ma filla: "veges si en quan en quan vens i pegues una miraeta". Aquells és que hi ha que llegir-ho perquè és que ho escriuen tal i com ho parlaven. Volien parlar el castellà però no era castellà.

Clar, escrit com castellà però dit en valencià [risses].

És que ho escrivien aixina!

Pobrets, massa feien! Que només que feien que treballar. Pues això, mira, és que a mi tot açò és que m'encanta. M'encanta.

Marquesos i condesos, i condes. Condesos no, condes. No sé el dia de demà açò que serà de tot açò.

Documents preciosos.

Jo sempre pense en lo mateix. Ahí dins és lo que era el... **[50 min.]** no, ací no està, perquè tinc un atre puesto que tinc lo que era la sènia, la sènia que diem, amb el croquis amb tot dibuixat i tot això. Està en un atre puesto. Tot en terres nostres, en terres de m'auelo.

Hombre, el reg era lo més important pa tindre l'horta, clar.

A pesar de que allí teníem mosatros la séquia del Valladar, perquè en València són set sèquies principals, set. Después dels moros, que mos dixaren bona herència. Perquè en la Punta tot el regadíó és tot fet per els moros. I ells varen fer la sènia ixa, en el camp nostre, i a tracció

animal: un cavallet li pegava voltes i traïa aigua pa tots els regants estos. Perquè sempre no venia aigua per la d'això, i si tenien que regar, pues entonces traïen l'aigua d'allí...

Clar, si hi havia seca, que no arribava del riu, pues tenien que traure de baix.

Perquè la séquia del Valladar era els desaigües de València, arreplegava tots els desaigües, i el dilluns que era el dia que se regava —allí al nostre puesto se regava el dilluns—, venia de... de brut tot! I moltes vegades no volien regar amb ixa aigua, perquè era tot lo que arrastrava dels desaigües de València, i entonces la tenien que deixar passar i si necessitaven aigua traïen la d'ahí, que ahí era un aigua blanquíssima que se podia beure.

Sí, sí, sí, sí. Ací hi havia molta font, aflorava l'aigua en molts puestos.

Ara ja no és lo mateix, perquè mosatros allí en casa teníem bomba, però analitzàvem l'aigua i entonces ja n'hi haven molts nitrògens i no sé cuántos, perquè... tot s'arrastra, i ja no, l'aigua ja no era pa beure, ja era pa d'això. Ni pa gastar... pa ús de casa tampoc. Perquè estava ja molt alterà, era tot pa llavar-se, pa regar, d'escurar, pa llavar, però pa guisar i pa gastar-la ja no. Ja compràvem l'aigua.

És que estes històries que si no se conten aixina, de boca a boca... Se pedrien. Està molt bé la labor que feu de recopilar-ho pa futuro. Que vullguen saber, vullguen documentar-se.

Que estiga tot ahí.

Antigament els auelos, venien els nets i els contaven les històries, i és com se sap, perquè jo no la documente, jo no ho tinc escrit en ningun puesto. Si jo lo que sé no ho conte no se van a enterar. Lo meu se va a acabar en mi. Perquè antigament venien els nets, els fills, però hui en dia és que tots tenen tanta faena i tots tenen tantes ocupacions. Menos mal que estaré documentà [risses].

Jo vaig fer una prova en *Tranvía a la Malvarrosa* [José Luis García Sánchez, 1996]...

Ah!

Sí. No, però no acabí de ser, jo te diré... Ací van anar un grupet de dones a fer el càsting, i de tots m'agarraren a mi. Sí. Però el dia que me tocaren per teléfono pa al dia sigüent acudir, la meua cosina me diguí: "Pepi, te pots quedar amb el xic demà? Que te necessite precís", i primer és el meu nebot que la pel·lícula. I jo toquí per teléfono i diguí: "mira, tinc este compromís, no puc anar. —Dice: no pasa nada, la volveremos a llamar". Me tornaren a cridar, i mira per a on tornaren atra vegà la meua cosina necessitar-me. I hui li ho he dit: "per culpa teua no he estat jo en la pel·lícula!" [risses]. Dos vegades me cridaren. *Tranvía a la Malvarrosa*. Que m'haguera agradat, claro. M'haguera agradat, hombre! Haguera estat immortalitzà! Perquè de tots els que anàrem de Natzaret assoles m'agarraren a mi. Me vorien xarraora i digueren: "esta aprofita" [risses]. Sí, pues això, mira. I ho perguí, ho perguí per això. Primer era el meu nebot, no té...